

načelima prirodnog prava kao jedino neprolaznog i večnog prava, tog ugaonog kamena pravne države.

Ustavna demokratija.
Luidi Ferajoli.

Autor razmatra temeljnu promjenu koju je u teoriji i praksi demokratije indukovala konstitucionalna paradigma. U uslovima u kojima je zakonodavna pravna država zamjenjena konstitucionalnom pravnom državom formalne se koncepcije demokratije pokazuju nepopravljivo nedostatnim. Supstancijalni elementi demokratije tako nijesu više samo kontingentni dodatak, već se u savremenim pravnim poretcima pokazuju kao osnovni uslov za održanje demokratije kao načina donošenja političkih odluka na osnovu majoriteta i univerzalnog prava glasa. Ovaj je element, sa svoje strane, neraskidivo povezan sa teorijom pravnog važenja koja je takođe pretrpjela ključne promjene sa uvođenjem konstitucionalne paradigme. Iz ovoga proizilazi i četvorodimenzionalni model savremene ustavne demokratije zasnovan na četrima osnovnim vrstama prava garantovanih savremenim ustavima: političkim pravima, građanskim pravima, pravima na slobodu i socijalnim pravima. Supstancijalna se dimenzija demokratije i pravnog važenja ponajprije ogleda u pozitivnim i negativnim garancijama kao jemstvima tvrdoće ustava. Iz perspektive pozitivnih i negativnih ustavnih garancija ovih prava pravne antinomije i pravne praznine poprimaju značenje koje je bremenitije kritičkim potencijalom i eksplanatornom snagom od tradicionalnih značenja. Autor će u radu, uporedo sa razvijanjem svoje ustavne teorije obrazložiti i njene posledice po neke od najznačajnijih teorijskih postavki današnjice kakve su pravni pozitivizam, imperativizam, kao i na uvrežena shvatanja o odnosu između pravnih pravila i principa. Na taj je način i moguće ocrtati razloge za savremenu krizu ustavne paradigme i naznačiti moguće puteve za izlazak iz nje, u uslove razvoja jedne kritičke pravne nauke.

1 Isključivo formalne koncepcije demokratije. Tri aporije.

Na osnovu tekuće koncepcije, demokratija je oblik vladavine u kojoj vlast vrši cjelokupan narod ili njegov veći dio, direktno ili posredstvom predstavnika. Ovo nije samo etimološko značenje, već i predstava "demokratije" koja prožima cjelokupnu istoriju političkog mišljenja: od klasične triparticije uvedene od strane Platona u Državniku, koja je preuzeta od strane Aristotela do rusovske ideje opšte volje kao samodeterminacije svih i svakog pojedinačno, sve do savremenih teorija predstavničke demokratije, od Kelsena do Bobia, od Šumpetera do Dala, od Popera do Voldrona.

Demokratija bi se, na osnovu ove koncepcije, isključivo sastojala u metodu formiranja javnih odluka: preciznije, u ukupnosti "pravila igre" koja daju narodu ili većini naroda vlast da, direktno ili posredstvom predstavnika, donose takve odluke. Njen aksiološki osnov bi bila autonomija, tj. "moć donošenja normi koje važe za sebe i moć da se ne pokorava drugim normama izuzev pomenutih"; drugim riječima, sastoji se u činjenici da se odluke donose od samih njihovih destinatarata, ili bar od strane većine njih, tako da su izraz njihove sopstvene "volje". Usled pomenutog, takva predstava o demokratiji se uobičajeno naziva formalnom ili proceduralnom. Ona identifikuje demokratiju na osnovu samih formi ili procedura koje mogu garantovati da su donijete odluke direktan ili indirektan izraz takve volje. Ukratko, ova